

E sorok írójának megadta a sors, hogy Arad 1849-re vonatkozó történelmi emlékeit egy Katona Tamás történész vezette csoportban keresse fel. A kivégzett tábornokok emlékét őrző, 1881-ben avatott obeliszk közismert. Talapzatán emléktábla őrzi, alatta nyugodnak a hősök csontjai. Az emlékműtől a kivégzés valós helyszíne, vissza a vár felé kilométernyire található, a terület meghatározója a város felől ide vezető út körforgalma. E forgalmas út és a közeli várfal között elterülő, napjainkban fás, füves területen álltak az akasztófák, itt találták meg az emberi maradványokat 1935-ben. A meglévő obeliszket nem helyezték át, így október 6-án a vesztőhelytől távol hangzik el a nemzeti imánk.

Kevesen tudják, hogy a belvárosi református templomban emléktábla őrzi nagy nyelvújítónk, Kazinczy Ferenc Lajos fiának mártíriumát. A honvéd ezredes huszonkilencedik születésnapját néhány nappal élte túl, amikor október 25-én eldörrent az életét kioltó sortűz. Nem kegyemből végezték ki golyóval, hanem sietve, a kivégzési tilalom előtti utolsó napon, amikor már a hóhér is otthagya a várost, így nem volt már ítéletvégrehajtó, a várárookban lőtték föbe, ott földelték el holttestét, napjainkig ismeretlen helyen.

Katona Tamás pontosan ismeri Zala Györgynek a színház mellett emelt szabadságszobrának történetét. 1890-ben leplezték le a színház melletti téren, ma a román katona emlékműve áll azon a helyen. Trianon után a szobor hányatott évei következtek, 1923-ban bedeszkázták, 1925-ben eltávolították. Eltűnt. Hosszú tárgyalássorozat után, 1999-ben a minorita templom udvarocskájába vitték. Az alig néhány méter széles terület zarándokhellyé vált, ide vándorolt

a nép a városból, a környékről, az anyaországból. A sérült szobrot restaurálták, és 2004. április 25-én leplezték le a hajdani Tűzoltó, napjainkban Megbékélés park nevet viselő téren. Miért e név? Itt emelték ugyanis a román történelemre emlékeztető, művészileg nem éppen sikeres diadalkaput, jelezve ezzel a két nemzet közös, egyenlő, tiszteletadását.

Közös sétánk fénypontja maga az aradi vár, amely jelenleg is katonai terület. A román védelmi minisztérium engedélyével lépünk be. Rövid, udvarias azonosítás, majd történelmi turistaút. Katona Tamás először van itt, könyvekből-iratokból ismeri, tehát itt is kiváló idegenvezető. A városból is jól látható a kéttornyú templom, amelynek romos épülete határolja az alakulóteret: egyik oldalán a parancsnoki, a másikon a legénységi épülettömb található. A legénységi épület felső termében volt a tárgyalás, szobáiban éltek utolsó óráikat vértanúink. Napjainkban a templomhoz hasonlóan ez az épület is életveszélyes.

A vesztőhely felé vezető történelmi úton indulunk el, néma csendben, meghatottan. Mintegy kétszáz métert megtéve érjük el a kaput. A belső várfal alatt átvezető, legalább húsz méter hosszú, félhomályba vesző kapufolyosó kivezető részén félretolt vaskapu. Ha egy tárgy tanú lehetne, vasalásából, tartójából ítélve akkor még nyithatták is. Kilépve a homályból, történész vezetőnk jobbra néz, és lassan szól, itt végezték ki őket, ezen a helyen, itt tették közszemlére tetemüket, hogy utána hullamerevségben kerüljenek a földre. Ilyen szavak után csak hallgatni lehet.

Előttünk a vár magas téglafala, amelytől egy füves rész, a sírok hajdani helye választ el. Hallgatunk, éppúgy, mint a tisztas távolban álló katonák csoportja, érzik, itt katonáknak adunk tiszteletet. Lassan kerül elő a kalapács, hogy a fal fugájába kerüljön a szög, amely megtartja a magunkkal hozott koszorút. Táskáinkból előkerül a piros-fehér-zöld szalaggal átfont „Tisztelet a hősöknek” feliratú koszorú is, amely rövid időn belül a falra kerül. Főhajtás, Tamás cserkészköszöntésével nemcsak ő ad tiszteletet, hanem ezrek, talán százezrek, akik ugyan nem jutottak el ide, de lélekben ők is tiszteletet adnak nemzetünk hős áldozatainak.

A visszaúton kezdődik az idegenvezetői magyarázat, hogyan lopták ki a tetemeket, miért kellett Dessewffy Arisztid tetemét kettévágva kivinni, hogyan lötték le Kiss Ernőt, és így tovább. Az alakulótérre visszaérve látszólag megszűnik az ünnepélyes hangulat, de lelkünkben tovább él, hiszen Tamás beszél a csatákról, a valóról, a legendákról, történelemóra volt ez egy történelmi helyszínen...

Helyi civilek elmondása szerint a román hadsereg várbeli alakulata — a hódmezővásárhelyi honvédalakulattal közös egység — kivonul, de az épületek rendbehozatalához sok millió euróra lesz szükség. Azután minden bizonnyal mindenki előtt nyitva áll majd az aradi várkapu.